

Відеофрагменти як засіб патріотичного виховання

Позакласна робота з української літератури

Тамара Бабійчук,

кандидат педагогічних наук

Бердичів

У статті осмислюється проблема патріотичного виховання студентів у світлі ідей Н.Й. Волошиної. Пропонуються різні форми позакласної роботи. Подається структура організації засідання відеоклубу "Ми — українці".

Ключові слова: патріотичне виховання, позакласна робота, відеофрагмент, відеоклуб.

В Україні, на жаль, ще й досі (після 22 років проголошення незалежності) патріотичне виховання трактується в дусі радянського, соціалістичного, інтернаціонального. У сучасних підручниках з педагогіки це виховання далеко заховане: вона входить у склад громадянського, а громадянське — у склад морального. Отож патріотичне виховання — це, на думку таких учених, дешифрація у виховному процесі. А на наш погляд, саме патріотичне виховання займає перше місце у творенні молоді людини. "Якщо ми не наповнимо українським змістом освіту в школах і вишах, молоді люди не знатимуть своєї історії, а відповідно і не берегти будуть незалежність України" [3]. Саме цим обумовлюється **актуальність** нашої статті.

Виховувати патріота України — це дбати насамперед про національну безпеку держави. Тому, на нашу думку, замовником якісного патріотичного виховання повинна стати передусім держава. Український філософ Я. Ярема ще в 30-х роках ХХ ст. писав, що "держава сама себе засудила б на смерть, якби відмовилася від державно-громадянського виховання молоді та передала те виховання тим, що поруч або, частіше, проти держави схотіли б молодь виховувати..." [4].

Як відомо, до питання патріотичного виховання зверталися **філософи** В. Бичко, П. Кралюк, І. Надільний, І. Стогній, В. Шинкарук, **психологи** І. Бех, А. Богуш, М. Боришевський, В. Котирло, Ю. Трофімов, О. Чебикін, **педагоги** Г. Ващенко, О. Вишневський, О. Губко, О. Духнович, П. Кононенко, В. Кузь, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Скурятівський, М. Стельмахович, В. Ступарик, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга, Б. Чижевський, К. Чорна, П. Щербань, П. Яременко, М. Ярмаченко [1]. Концепцію виховання засобами художнього слова вироблено **літературознавцями і письменниками** С. Гальченком, О. Гончаром, І. Дзюбою, В. Дончиком, С. Єфремоєм, Г. Клочком, Л. Куценком, М. Жулинським, П. Іванишиним, Ю. Ковалевим, В. Марком, Д. Чижевським, В. Шевчуком. У **методиці літератури** окремі аспекти патріотичного виховання піднято Г. Бійчук, Н. Волошиною, С. Жилою, О. Куцелом, Н. Логвінкою, Г. Могильницькою, В. Недільком, Л. Овдійчук, Є. Пасічником, О. Рудницькою, О. Слоновською, Б. Степанішиним, Г. Токмань, А. Фасолею, В. Федоренком, Л. Фурсовою, П. Хропком, З. Шевченко, Т. Яценко.

Як засвідчив аналіз науково-методичної літератури, проблема патріотичного виховання засобами літератури досліджена недостатньо. Учителі-словесники відчують гостру потребу в методичних рекомендаціях. Тому **мета** нашої публікації — умотивувати використання відеофрагмента як цікавого для студентів засобу патріотичного виховання, засобу, що може

ефективно використовуватися не тільки в аудиторній, але й позакласній роботі.

Ніла Волошина, патріот-науковець, з-поміж напрямів виховання пріоритетним називала саме патріотичне. Вона широко трактувала поняття патріотичного виховання. Це насамперед виховання любові до рідної землі, мови, історії, культури. Н. Волошина завжди боляче реагувала на комплекс меншовартості, що його прищеплювали нашому народові упродовж століть. Усвідомлюючи причини появи відступників, переживала, що й сьогодні для багатьох в Україні бути патріотом — соромно. Розуміла, що виховання патріотизму — процес довготривалий, що результати можуть бути тільки тоді, коли за справу візьметься патріот, який розумно, професійно впливатиме на почуттєву сферу вихованців. "Через художнє слово маємо задіяти почуттєву сферу школяра, щоб сформувані певні образи, уявлення, поняття. Учні мають усвідомити свою національну належність, відчути себе причетними до національної спільноти, ім'я якій — український народ. Вони — частина його, мають кровну спорідненість із ним, спільну мову, спільну Батьківщину — Україну. Проймаючись національною ідеєю через художнє слово, вони споріднюються з його історичною долею [2, с.8]"

Справедливо називаючи цілеспрямоване знищення й денаціоналізацію вітчизняної еліти одним з найпідступніших і найжорстокіших способів боротьби проти українців, Н.Волошина вводила в програму твору письменників не тільки розстріляного Відродження, шістдесятників, але й діаспори. Із забуття в безсмертя наполегливо і невтомно науковець виводила світлі постаті тих українських письменників, що їх імена в СРСР були забороненими (Микола Хвильовий, Микола Куліш, Борис Антоненко-Давидович, Григорій Косинка, Валер'ян Підмогильний, Євген Маланюк, Олена Теліга, Олег Ольжич, Улас Самчук, Іван Багряний, Василь Барка). Між іншим, науковець заохочувала до вивчення творчості Яра Славутича.

Аналізуючи Концепцію літературної освіти, Програму з літератури для 12-річної школи (Н.Волошина була керівником групи, яка розробляла ці документи), одразу бачимо розумно вибудовану струнку систему патріотичного виховання, що його здійснюють на уроках і в позакласний час. Працюючи над підручниками, Н.Волошина прагнула зробити для юних читачів потрібними твори, які вчили любити Україну.

Науково-методичний посібник "Ми є. Були. І будемо ми!", укладений за редакцією Н.Волошиної [2], справді став однією з перших у методичній науці книг про патріотичне виховання дітей та юнацтва на матеріалі фольклору та художньої літератури.

Виходячи з концепції патріотичного виховання, яке розробила Н.Волошина, пропонуємо відеофрагменти як засіб формування патріотизму в студентів педагогічних коледжів у позакласній роботі з літератури.

На наш погляд, для виховання патріотичних почуттів студентів важливою є саме позакласна робота, тому що це, на відміну від навчальної, більш творчий і відкритий процес, що передбачає широкі можливості у виборі змісту, форм, методів, прийомів, засобів проведення. Така робота не є регламентованою програмами, часом та місцем проведення, складом учасників і розпорядників. Вона дозволяє проявити творчість, спонукає до ініціативи як студентів, так і педагогів; сприяє об'єднанню зусиль навчального закладу та родини в патріотичному вихованні юнаків і дівчат.

Озвучимо поняття *відеофрагмент*. *Відеофрагменти* — це відзняті на відеоплівку 7—12-хвилинні екранізації художніх творів українських письменників, це міні-фільми, призначені для занять. Відеофрагмент — це екранізація не всього художнього твору, а лише згустку найдраматичніших подій, подій, що є найважливішими для розвитку сюжету, для характеристики головних героїв.

Назвемо форми **групової роботи**, де будуть доцільні відеофрагменти на патріотичну тематику. Це **гуртки, літературні студії, клуби, товариства**. Відеофрагменти патріотичного змісту можуть стати органічним компонентом таких форм **масової роботи, як вечори, свята, фестивалі, конкурси, круглі столи**. Так, наприклад, під час проведення

— **усного журналу "Житомирські літакенти"** можна використати відеофрагмент, створений за поемою Михайла Пасічника "Пам'яттю крові" (тема Великої Вітчизняної війни),

— **театральних зустрічей з героями драматичних поем Лесі Українки** — відеофрагмент за драматичною поемою "Оргія" (мотив національної самосвідомості, людської гідності представника пригнобленої нації),

— **лекторію "Володимир Винниченко — філософ, письменник, громадянин"** — відеофрагмент за п'єсою "Між двох сил" (питання морального вибору героїв: Україна чи більшовицька ідея),

— **конференції "Ліна Костенко — золота сторінка української літератури"**, — відеофрагмент за драматичною поемою "Дума про братів неазовських" (проблема покути кожним з нас гріхів співвітчизників).

Мета використання відеофрагментів: забезпечення патріотичного виховання через посилення емоційного фону заходів, яскравість подачі інформації, переживання, катарсис.

Слід заохочувати студентів до фіксації заходів (фото, відео) з подальшим показом і розповіддю батькам; батьки, відповідно, будуть реагувати, останнє стане стимулом до нового пошуку, нових відкриттів. Якщо батьки місцеві, бажано запросити їх на заходи, запропонувати стати учасниками.

Відеоклуб — це об'єднання студентів, які люблять не тільки дивитися кіно, а й обговорювати побачене, вести предметну розмову про цей вид мистецтва (про його здобутки, проблеми, сучасний стан). Комітет клубу (від трьох і більше членів) проводить зустрічі не менше одного разу на місяць. Викладачам слід подбати, щоб під час сеансів демонстрували також фільми

патріотичної тематики і не тільки створені професійним кінематографом, але й укладені з відеофрагментів.

Алгоритм використання відеофрагментів:

1. Вступне слово (члени комітету розповідають про менталітет українців, про риси характеру сильного співвітчизника; коротко переповідають сюжет творів, уривки з яких були екранізовані).

2. Демонстрація фільму (демонструється один відеофрагмент, після його осмислення — інший, знову осмислення і так до кінця).

3. Робота після демонстрації кожного відеофрагмента (це обов'язково бесіда; окрім бесіди — інші форми роботи).

4. Домашні завдання.

Засідання відеоклубу має стати подією для кожного члена клубу. Ми пропонуємо розвивати довготривалу пам'ять студентів шляхом виконання різних завдань — подовжених у часі; цікавих, доступних і водночас корисних для студентів, їхнього розвитку. Домашні завдання повинні бути, по-перше, особистісно зорієнтованими, затребуваними самими виконавцями, по-друге, творчими, по-третє, носити діяльнісний характер. Особливу увагу необхідно звернути на такий вид домашніх завдань, як **сімейне читання**. Завдяки такому читанню відбувається єднання членів родини, виховуються національно свідомі сім'ї.

Виконуючи завдання, студенти залучають собі в помічники товаришів, членів родини. Як бачимо, відеофрагменти стають предметом обговорення у великій аудиторії. Для того, щоб якісно, творчо виконати завдання, студенти часто звертаються до художнього тексту. Так виховується **потреба в книзі**, що є, на наш погляд, надзвичайно актуальним сьогодні.

Слід проводити обов'язкову **перевірку виконаних завдань**, це має бути обумовлено напередодні. Такі творчі звіти дисциплінують студентів, заохочують до творчості, пошуково-дослідницької діяльності, виховують самоповагу, самодостатність.

Так, наприклад, одне із засідань відеоклубу — перегляд фільму "Ми — українці". Фільм укладено з відеофрагментів, створених за драмами "За дев'ятим порогом" Олексія Коломійця, "Патетична соната" Миколи Куліша, "Тарас Бульба", "Маруся Богуславка" Михайла Старицького, романами "Апостол черні" Ольги Кобилянської, "Пий воду з криниці своєї" Василя Захарченка, повістю "Золота медаль" Олеся Донченка.

Орієнтовні питання бесід + домашні завдання

(представлено тільки лінію патріотичного виховання)
За драмою **"За дев'ятим порогом" Олексія Коломійця**

1. Послухаємо голос кобзи (3—4 хв., найчастіше — аудіо- чи відеозапис, краще — живий звук).

2. Завдання:

— Поповніть свою аудіотеку кількома піснями, що їх виконували кобзарі.

— Періодично слухайте ці пісні, запропонуйте аудіозаписи друзям.

— Запишіть враження від пісень, складіть відгук.

— Підготуйте короткі повідомлення про 2-3 кобзарів. Осмисліть яскраві факти їх біографії.

3. Бесіда:

— Чому Максим вирішує стати незрячим? Про що свідчить таке рішення? Назвіть риси характеру Максима.

— Чи справді Максим може зробити для України більше, ставши сліпим, ніж будучи зрячим?

— У чому, на вашу думку, сила кобзарської пісні?

— Чому кобзарів називали речниками народу?

За драмою **"Патетична соната" Миколи Куліша**
1. Метод "Займи позицію": Марина Ступай-Ступа-
ненко — національно свідомо українка, патріотка чи
фанатка, маніяк?

2. Бесіда:
— За що її вбиває колишній коханий — поет Ілько
Юга?
— Хто з вас хоче виправдати Ілька?

3. Диспут: Чи можна бути комуністом і
націоналістом водночас?

За драмою **"Тарас Бульба" Михайла Старицького**

1. Бесіда:
— Чи сподобалася вам гра акторів? Аргументуйте.
— Чи сподобалися самі герої? Аргументуйте.

2. Диспут: Чи буває неусвідомлена зрада
Батьківщини? (ті, хто заперечували цю думку, посила-
лися на містерію "Великий льох" Т.Шевченка).

За драмою **"Маруся Богуславка" Михайла Ста-
рицького**

1. Бесіда:
— Які прислів'я доречні для цього фрагмента?
— Чи є актуальними проблеми, озвучені автором?
Назвіть їх.

2. Завдання:
— Запишіть розповіді емігрантів четвертої хвили
про ностальгію за Батьківщиною.
— Дослідіть основні причини еміграції українців, за
результатами складіть діаграму.
— Проведіть соціологічне дослідження.

3. Метод "Займи позицію": Еміграція — добро чи
зло для України?

За романом **"Апостол черні" Ольги Кобилянської**
1. Бесіда:
— Назвіть відомих українців, які стали духовними
провідниками свого народу.

— Що вони встигли зробити для Батьківщини?
— Чи є сьогодні в Україні духовні поводири?
— Чи потрібні вони нашому народу?

2. Проект: Яким повинен бути наставник, щоб за
ним пішли тисячі?

За романом **"Пий воду з криниці своєї" Василя
Захарченка**

1. Бесіда:
— Які думки і почуття викликав відеофрагмент? По-
ясніть.

Бабийчук Т.В. Видеофрагменты как средство патриотического воспитания (внеклассная работа по украинской литературе)

В статье поднимается проблема патриотического воспитания студентов в свете идей Н.И. Волошиной, предлагаются разные формы внеклассной работы. Рассмотрена структура организации заседания видеоклуба "Мы — украинцы".

Ключевые слова: патриотическое воспитание, внеклассная работа, видеофрагмент, видеоклуб.

Babychuk T.V. Video clips as a means of patriotic education (extra-curricular work in the Ukrainian literature)

The article deals with the problem of patriotic education of students according to the ideas of N.Y. Voloshyna. The various forms of extra-curricular activities are proposed. The structure of video club meeting organization is proposed "We are Ukrainians".

Keywords: patriotic education, extra-curricular activities, video clip, video club.

— Пригадайте вислови про мову, прокоментуйте їх.

2. Метод "Мікрофон": Для мене українська мова....

3. Завдання:

— Дайте відповідь українофобам, які на різних сай-
тах (Інтернет) ганьблять українську мову. Вичленіть пи-
тання, підберіть приклади з історії, життя.

— Запропонуйте своїм рідним і друзям заперечити
думки українофобів.

— Створіть плакати на захист рідної мови.

— Підготуйте виступ на мітингу, прочитайте його
перед рідними, запам'ятайте їх оцінку, врахуйте їх за-
уваження.

— Дослідіть мовну ситуацію в місті, озвучте її в ЗМІ.

— Презентуйте мультимедійний проект "Я знаю,
люблю і пропагую рідну мову". Використайте власні
світлинки.

За повістю **"Золота медаль" Олесь Донченка**

1. Бесіда:

— Які сильні риси українців виокремлює автор?

— Назвіть риси, які роблять нас, українців, слабки-
ми (за відеофрагментом).

— Що слід зробити, щоб наша нація не виродила-
ся, не зникла, а, навпаки, щоб жила, стала шанованою
у світі? Чи залежить щось (що?) від нас?

— Що може зробити кожен для свого народу?

2. Завдання:

— Сфотографуйте людей, на яких ви б хотіли бути
схожими. Прокоментуйте свій вибір.

Ми не претендуємо на всеохопність висвітлення
означеної проблеми. У перспективі слід поглибити
розгляд питання сучасних форм позакласної роботи з
літератури у педагогічних ВНЗ I—II р.а.

Література

1. Вишневецький О. Український виховний ідеал і національ-
ний характер (витоки, деформації і сучасні виклики). — Дрого-
бич: видавець Святослав Сурма, — 2010. — 160 с.

2. Ми є. Були. І будемо Ми! Виховання національної са-
мосвідомості учнів засобами художньої літератури: Навчаль-
но-методичний посібник / За ред. Н.Й. Волошиної. — К.:
Ленвіт, 2003. — 215 с.

3. Стрілько В. Наша молодь має знати й шанувувати
своїх українських героїв! // Літературна Україна. — 2013. —
№12. — С. 12.

4. Ярема Я. Українська духовність в її культурно-історич-
них виявах // Перший педагогічний Конгрес у Львові (1935 р.):
тези, висловлювання, ідеї (до 70-річчя з часу проведення). —
Львів: ЛНУ, 2005. — С. 17—18.